

## 25 jaar Monumentenwacht West-Vlaanderen

# Het economisch nut van Monumentenwacht

**Reinoud Van Acker, coördinator Monumentenwacht West-Vlaanderen**

Monumentenwacht is na 25 jaar niet meer weg te denken uit de erfgoedsector in Vlaanderen. Toch is de organisatie weinig bekend bij het brede publiek. Dit komt omdat Monumentenwacht diensten levert die zelden in de belangstelling komen. Als de organisatie al een belletje doet rinkelen, dan is het vooral dankzij het spectaculaire klim- en afdaalwerk aan de hand van industriële touwtechnieken. Het werk van de monumentenwachters omvat echter veel meer dan dat en heeft bovendien een grote sensibiliserende waarde voor de erfgoedeigenaars.

Monumentenwacht is interprovinciaal opgericht in 1991 om monumentenzorg vanuit een preventieve aanpak te benaderen. Er werd immers te veel in termen van restauratie van historische gebouwen gedacht, met de daarmee gepaard gaande grote kosten. Monumentenwacht wil de focus verleggen van 'restauratie of renovatie' naar onderhoud en (kleine) herstellingen. Dit vanuit de leuze "voorkomen is beter dan genezen". Toespitsen op regelmatig of zelfs permanent onderhoud biedt als voordeel dat je structurele problemen voorkomt. Hierdoor vermijdt je dure restauratiekosten. Je krijgt dus op lange termijn ook een financieel voordeel, zowel voor de eigenaars als voor de subsidiërende overheden. De West-Vlaamse afdeling van Monumentenwacht is opgericht in juli 1992 onder impuls van de West-Vlaamse gedeputeerde wijlen **Fernand Peuteman**. Dat jaar ontstond er in elke provincie een afdeling van Monumentenwacht, zodat we in 2017 een zilveren jubileum kunnen vieren. De Provincies stonden mee aan de wieg van Monumentenwacht en zijn op vandaag nog altijd de hoofdfinanciers.

### Spectaculaire groei

Het was al snel duidelijk dat de nieuwe vereniging voldeed aan een reële behoefte op het terrein, want het aantal

eigenaars dat zich aansloot steeg de eerste jaren spectaculair (**zie grafiek 1 in de tabletversie**). Na een bescheiden start met twee monumentenwachters, was er al vlog nood aan uitbreiding: in 1994 en in 1998 kwam er telkens een extra team van twee wachters in dienst. Sinds 2008 is het ledenaantal in West-Vlaanderen gestabiliseerd, met daarbij een 950-tal betrokken gebouwen. De organisatie groeide verder en de dienstverlening werd ook steeds complexer en uitgebreider. In dit jubileumjaar 2017 staat Monumentenwacht West-Vlaanderen voor een personeelsuitbreiding van **6 naar 8 medewerkers** en dit na bijna 20 jaar stagnatie. West-Vlaanderen maakt hier na vele jaren een inhaalbeweging ten opzichte van andere provincies.

### Organisatiestructuur

Monumentenwacht Vlaanderen is een interprovinciale koepelorganisatie, gevestigd in Antwerpen. Elke provincie heeft in de beginperiode een provinciale monumentenwachtvereniging opgericht, toen nog met een vzw-statut. Sinds de omvorming van het provinciedecreet zijn deze vzw's opgedoekt en sinds 2014 zijn ze ingekanteld in de provinciale structuren. (**zie kaderstukje**)

De koepel **Monumentenwacht Vlaanderen** biedt ondersteuning aan de vijf provinciale monumentenwachtverenigingen en coördineert de werking

en dienstverlening, zodat die in alle provincies zoveel mogelijk gelijkloopt.

### Dienstverlening

Regelmatig nazicht en onderhoud van historische gebouwen stimuleren, blijft de kerngedachte in de dienstverlening. De toestandsanalyse, bevindingen en adviezen van de bouwkundigen en de interieurwachters moeten de eigenaars wegwijs maken in de correcte omgang met hun erfgoed.

**Expertise-opbouw** is dan ook een belangrijk onderdeel van de werking van Monumentenwacht. Vanuit hun kennis en expertise maken monumentenwachters de erfgoedeigenaars en -beheerders bewust van de historische waarde van hun pand en goederen en leren ze er hen verantwoord mee omgaan.

De basisdienst van Monumentenwacht bestaat uit **inspecties** op, in en rond historische gebouwen en interieurs. De wachters zien alle bouwkundige onderdelen grondig na, ook de moeilijk bereikbare. Deze toestandsanalyse van een monument en/of interieur wordt verwerkt in een uitvoerig **toestandsrapport**, opgebouwd volgens een bepaalde kwalitatieve standaard. Na een grondige eerste inspectie volgen om de 3 tot 5 jaar herhaalinspecties, afhankelijk van het soort gebouw, de toestand en de behoeften.

Soms voeren de wachters tijdens de inspectie zelf **kleine werkzaamheden** uit, zoals goten vrijmaken of pannen of leien terugleggen. Dit gebeurt alleen als deze ingrepen echt noodzakelijk zijn om verdere vervolgschade te voorkomen. Vermeldenswaard is dat Monumentenwacht West-Vlaanderen ook over een **molenexpertise** beschikt en er een nieuwe dienstverlening in uitbouw is voor de inspectie en rapportage van **begraafplaatsen**.

### Leden- en objectenbestand

Monumentenwacht werkt met een systeem van jaarlijks te hernieuwen lidmaatschap. Deze keuze is zeer bewust, enerzijds om onafhankelijk van een commercieel circuit te kunnen opereren en anderzijds om de leden-erfgoedeigenaars ervan bewust te maken dat het hier niet om éénmalige dienstverlening gaat, maar wel om onderhoud voor onbepaalde duur. Anderzijds beschouwt Monumentenwacht haar leden zeker ook als **klanten** vanuit een klantgerichte dienstverlening. De tarieven zijn bewust zeer laagdrempelig gehouden. Die zijn terug te vinden op de websites van de monumentenwachtverenigingen. Het klantenbestand van Monumentenwacht is uiteenlopend, maar er vallen enkele grote groepen in te onderscheiden: bijna de helft bestaat uit **kerkbesturen (50%)** gevolgd door **gemeentebesturen en andere overheden (samen 20%)**. Daarnaast is ook de **private sector (15%)** vrij goed vertegenwoordigd, met bedrijven, instellingen, scholen en organisaties die in een historisch gebouw gehuisvest zijn. Er is zelfs een stevig aandeel **particulieren (15%)** aangesloten met hun eigen woning. In de private sector en bij particulieren zit er nog een groeimarge. Eind 2016 zijn **523 erfgoedeigenaars** lid bij Monumentenwacht West-Vlaanderen. Allemaal samen zijn ze met **962 objecten** aangesloten. De diversiteit aan objecten is zeer groot: van grote kerken en openbare



Enkel in West-Vlaanderen heeft de provincieraad geopteerd voor een APB of autonoom provinciebedrijf, waarbij er nog een mate van zelfstandige werking is. Monumentenwacht West-Vlaanderen heeft dus een eigen Raad van Bestuur, met gedeputeerde **Myriam Vanlerberghe** als voorzitter. Het APB voert een apart beheer en eigen budget, gecoördineerd door een gedelegeerd bestuurder die bijgestaan wordt door een administratief coördinator. Het provinciebestuur blijft evenwel hoofdfinancier en staat in voor een belangrijk aandeel van de inkomsten. Er is dan ook een beheersovereenkomst afgesloten met de Provincie West-Vlaanderen, waarin onder andere deze jaarlijkse werkings-subsidie voorzien is. De provincieraad fungeert als een algemene vergadering die jaarlijks de budgetten en jaarrekeningen moet goedkeuren.

gebouwen tot bescheiden particuliere woningen, maar ook molens, hoeses, schoolgebouwen, fabrieken, tot zelfs historische boten en archeologische sites.

### Economisch nut van Monumentenwacht

Naast openbare dienstverlening heeft Monumentenwacht wel degelijk ook een economische relevantie. In eerste instantie is het kostenbesparend als de eigenaar of beheerder de adviezen en aanbevelingen uit de rapporten trouw opvolgt. Permanent onderhoud en periodieke herstellingen kosten veel minder dan ingrijpende restauraties, ook al kan de eigenaar erfgoedpremies genieten ingeval van een beschermd pand. In tweede instantie werkt Monumentenwacht onderhouds- en herstellingswerken in de hand en onrechtstreeks dus ook extra tewerkstelling. De aanbevelingen en rapporten stimuleren eigenaars om werken en onderhoud te laten uitvoeren. In derde instantie kan de preventieve aanpak van Monumentenwacht economische schade helpen voorkomen. Marktgedreven ondernemingen en bedrijven maar ook instellingen, scholen en openbare besturen die in erfgoed gehuisvest zijn, kunnen door een degelijk en correct onderhoud veel schade en dus kosten vermijden.

Ten slotte werkt Monumentenwacht sterk sensibiliserend, zodat eigenaars zich beter bewust worden van de waarde van hun erfgoed en er dan ook meer naar zullen handelen.

### Kansen en uitdagingen voor de toekomst

Na 25 jaar is Monumentenwacht een gevestigde waarde in de erfgoedsector, zijn missie en preventieve boodschap gelden meer dan ooit. Niettemin staat de sector voor grote uitdagingen in de komende jaren. Zo vormt de leegloop van kerken en de daaraan gekoppelde zoektocht naar herbestemming een risico inzake onderhoud. Een andere grote uitdaging zijn de krimpende subsidiebudgetten bij de overheden voor herstelling en restauratie van erfgoed en de toegenomen wachtlijst voor erfgoedpremies. Budgettaire noden zijn anderzijds een kans om zoveel mogelijk in te zetten op periodiek onderhoud, wat op korte en lange termijn goedkoper uitkomt. De zoektocht naar goedkopere oplossingen biedt ook kansen om **maatwerkbedrijven en sociale economie** in te schakelen voor onderhoud van historische interieurs. (zie ook pagina 40) Werk op de plank dus, op naar een volgende 25 jaar.

[www.monumentenwacht.be](http://www.monumentenwacht.be)